

MURÁDIN JENŐ

GRÓF TELEKI GÉZA ÉS A MŰVÉSZHÁZ ERDÉLYI KAPCSOLATAI

■ A száz éve alakult és 2009-ben a Magyar Nemzeti Galéria emlékkiállításával is ünnepelt Művészház Művészeti Egyesület története elválaszthatatlan egy erdélyi főúr, gróf Teleki Géza támogató szerepétől és pénzügyi jótállásától. Ha ő nincs – a „festők grófja”, ahogy kortársai nevezték –, a gondokkal tele, szervezési kérdésekkel és működési zavarokkal küszködő egyesület nehezen (de inkább sehogy se) élte volna meg működésének öt esztendőre terjedő idejét, mialatt elévülhetetlen érdemeként a modern magyar művészet kibontakozását kiállítások sorozatával segítette. Egy ideig elnöke volt az egyesületnek a szervezés gyakorlati kérdéseivel foglalkozó igazgatóság mellett, de azután a válságba jutott egyesülettől alig tudta befektetéseinek egy ré-

szét kimenteni. „Egy fiatal magyar mágánás [...] gróf Teleki Géza ritka bőkezősége, nobiles mecénási hajlama tette lehetővé, hogy a Művészház megszerezhesse néhai gróf Zichy Jenő Szegfű utcai előkelő palotáját.” Ezt a budapesti székházat viszont hatalmas jelzáloggal terhelték meg, amit végül is a gróf maga vállalt át az ingatlan tulajdonjogáért.

A „festők grófja”

■ A művészetekkel való foglalkozás a történelmi múltú Teleki családban korántsem ritkaságnak, de éppen gyakori dolognak számított. Lyka Károly a család öt tagját tartotta az úri műkedvelésen túli számottevő festőnek és rajzolóknak.

A magyar historiában kordokumentum értékűek Teleki Blankának, a szabadságharc mártírjának fogságában készült rajzai. Ígéretesnek indult a Párizsban tanult Munkácsy-növendék, Teleki Bella pályája. Alapvetően a nagybányai festőtelep művészetéhez tartozik Teleki Ralph munkássága. Karikatúra rajzairól is számon tartjuk Teleki Sándor ezredest, Petőfi koltói barátját. Említést érdemel még az iparművész Teleki Árpád és a kiváló fényképeiért díjazott Teleki Emma (Teleki Bella testvérhúga) művészi elkötelezettsége.

A Művészházzal összefonódott sorsú Teleki Géza gróf, Bíró József genealógiai összeállítására szerint, mely a család tulajdonában megőrződött, 1881. február 10-én született Kolozsvárt.¹ Kezdetből fogva szenvedélyesen érdekelték a művészetek; emiatt a rendszeres tanulmányok mellett döntött. Beiratkozott a budapesti Minta-rajziskolába, melyet a névsorok szerint 1899 és 1901 között látogatott.² Az itt szerzett ismereteken túl különösen fontos

Gróf Teleki Géza – fényképfelvétel, 1930

volt számára megismerkedése a pesti művészköriekkel. Évente később is gyakran megfordult a fővárosban, otthonos volt a műcsarnoki festők, majd a modern művészet akkoriban föllépő úttörőinek műtermében. Hozzájuk a Budapesten kiállító nagybányai festőkkel megismerkedve, majd a MIÉNK és a Művészház körében szerzett benyomásai révén juthatott el.

Családot alapítva, feleségével, az igen szép, elegáns, egykori bálkirálynővel, Béli Margittal³ Alsózsukon rendezkedtek be. A zsuki Teleki-kastély lett az a vendégszerető otthon, ahol a környékbeli birtokosok, illetve a híres lóversenyek résztvevői, s nemegyszer a gróf művészbárái is megfordultak.

Nevezetes hely a kisebb dombon álló, a valamikori román jobbágyfalú fölé emelkedő kastély a Szamos termékeny völgyében. Közel esik Kolozsvárhoz és szomszédos a Bánffyok bonchidai és válaszúti birtokaival. A kastélyból lelátni a lóversenypályára, amely 8000 méteres távot biztosított az alagival vetekedő sikerszenyeknek és falkavadászatoknak.

A kolozsváriaknak és a távolabbról érkezetteknek is évente ismétlődő szórakozása volt a szeptember végétől kezdődő, három vasárnapon át szervezett lóversenyek. Ezt azután három hónapig naponta tartott vadászat követte. Festői témának kínálkozott Teleki Géza és vendégei számára is a látványos, rendszerint tíz-tíz lóval tartott falkavadászat. A pár éve elhunyt Teleki Mihály elmondása szerint a résztvevők, ha rókára hajtottak, vörös, ha nyúlra futtattak, zöld frakkot öltöttek.⁴ A résztvevőket a lóversenypályát bérelő vadásztársaság által fönntartott Hubertus Szállodában helyezték el. A gróf ismerősei, barátai vagy meghívottai viszont a kastélyban laktak. Békebeli idők hangulatát idézi föl kéziratoss emlékezéseiben gróf Markovits Manó, a zsuki versenyek és vadászatok rendszeres résztvevője. Teleki Gézának „a szezonra tele volt háza bátyjának, Domosonak és anyjának családjával, két vig leánynővére, számos rokonnal és vendéggel, folytonos izgalomban és jó kedv-

Teleki Géza és felesége, Béli Margit házasságkötésük idején, 1911

ben tartották a házat, cigányozás, tánc, társasjáték, felfagyás esetén szinte hajmeresztő Schnitzel-jagdok gyalog a Szamos malomgátján keresztül az emeletes kastély tetején levő villámhárítóig folytak. Felsőzsukon laktak báró Petrichevich-Horváth Kálmánék, ahol szintén szívesen látott vendégek voltak a zsuki vadászok. Majdnem kötelező szokássá vált, hogy minden vadász a szezon alatt legalább egyszer, lóháton, dresszben tiszteletét tegye Bonchidán a társaság elnökénél, gróf Bánffy Györgynél, ki a vendégeket mindig igen szívesen látta, szerinte »szerény házában«, a valóságban grand seigneurial otthonában.⁵ Mindennek azután a háború vetett véget; az utolsó falkavadászatot Alsózsukon 1913-ban tartották. A lóversenyeket utoljára még egyszer, az 1940-es évek elején, a bécsi döntés után szervezték.

A historizmus korába és stílusába illeszkedő kastély nem volt különösebben nagy, de otthonos és a vendégfogadásra berendezett traktusa is lakályos. Az L alakú épületnek egyik szárnyát örököltette meg Rippl-Rónai József festménye,

amely a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonába került.⁶ Tárgyi bizonyítéka e kép annak, hogy a Művészház kiállítói – nyilvánvalóan az 1910-es kolozsvári tárlatuk idején – akár többen is megfordulhattak a zsuki kastélyban. A festmény zöld pázsit és virággruppok előterében ábrázolja az azóta átalakított bejáratú és ablakosztású épületszárnyat. Bal oldalon asztal és kerti székek előtt fekete öltönyű lakáj áll vigyázban. Rippl-Rónai képét nem sokkal elkészülte után a Művészház palotaavató kiállításán mutatták be az 1913-as év elején.

Teleki Géának több ezer holdas birtoka és egyéb jövedelme tette lehetővé, hogy kölcsönökkel, nagylelkű gesztusokkal támogassa a kor művészeti mozgalmait. Vagyonának nagysága nem volt titok. A gróf Kolozs vármegye virilistáinak (a legtöbb adót fizetőinek) ranglistáján igencsak előkelő helyen állt. A Művészház erdélyi kiállításai idején, 1910-ben 3055 korona adót fizetett. A megye birtokos arisztokrata családjai közül csupán a bonchidai és választói Bánffyak előzték meg, igaz, jelentős különbséggel. A kastélyban ma iskola működik, parkjából csak néhány vastag törzsű százados tölgyfa maradt meg. Az épület előterében furcsa, váza alakú, hatalmas kőtömb áll, melynek domborműves faragásai, állatfigurái (vadászkutya, kakasviadal) mindenképp avatott kézre, művészi alakra utalnak.

Bemutakozások Kolozsvárt és Nagyváradon

■ A Művészház vezetősége – miközben javában folytak a kilátástalan egyezkedések bérleményei körül – úgy döntött, hogy az 1910-es év nyári hónapjait sem hagyja kihasználatlanul, és vidéki kiállításokat szervez. Kolozsvárra és Nagyváradra esett a választás. Ez nem volt véletlen, mert éppen egy évvel korábban a Nemzeti Szalonból kitiltott MIÉNK művészegyesület rendezte ugyanitt Budapesten kívüli bemutatkozásait. Volt azután még egy külön nyomatéka is annak, ami e választás mellett szolt: Teleki Gé-

za gróf helyismerete, tapasztalata és társadalmi rangját megillető kapcsolata. Teleki látta a MIÉNK 1909-es kolozsvári kiállítását, vásárolt is azon, és úgy érezte, hogy a szervező Bölöni György merész kísérlete, az elutasító indulatokon túl, mégiscsak megtörte a jeget, és az újabb kísérlet nagyobb reményekkel kecsegtet. Így történt, hogy pontosan lemásolták Bölöniék forgatókönyvét. A kiállítást városszerte kiragasztott plakátok hirdették, a verniszázásra autoritások jöttek el, több matinén tartottak előadásokat a megújulás korába lépett modern magyar művészetről.⁷ Különbőség az volt, hogy a Művészház a vidéki kiállításokon túl rendre szakosztályokat alakított, pártoló tagokat toborzott magának. Ezek az akciók viszont sorozatos visszaélésekre adtak alkalmat, kínos helyzetekbe taszították még a jó szándékú szervezőket is.

Kolozsvárt az alsózsuki birtokáról belátogató Teleki Géza kezdte szervezni a kiállítás és tagtoborzás ügyeit.

Mikor június derekán Rózsa Miklós, a Művészház igazgatója és Kónyay Elemér, az egyesület titkára (majd a megnyitóra Iványi Grünwald Béla alelnök is) megérkezett Kolozsvárra, már előkészített terepet talált. Június 20-án Teleki gróf elnöklete alatt előkészítő megbeszélést tartottak a létesítendő szakosztály ügyében, és Rózsa Miklós vázolta az elképzeléseket. Egy nappal a tárlat megnyitása előtt, június 24-én került sor a kolozsvári szakosztály alakuló ülésére. A városháza közgyűlési termében tartott népes összejövetelen Teleki szólalt föl elsőnek, majd a vezetőség részéről megfogalmazták a pártoló tagság lényegét. „A Művészház – olvasható a beszámolóban – készséggel elfogadja tagul minden olyan feddhetetlen nevű férfi avagy hölgy tagját Kolozsvár társadalmának, aki a Művészház kulturális munkájából magának részt kíván.”⁸ Annýira fennköltnek látszott az ügy, hogy felszólalásában De Gerando Félix (a Telekiekkel házasság révén rokonságba került tekintélyes család tagja), a párizsi Figaro munkatársa lelkesítő záróbeszédében

szólított föl a tömeges belépésre. Elnökké választották gr. Esterházy Kálmán főispánt, alelnökké gr. Bethlen Pált, Nemes Polixena grófnőt, Dósa Endre cs. k. kamarást, dr. Szádeczky Lajos történelmet. A választmányi tagok között szintén az arisztokrácia és a tekintélyes, módos polgárság képviselői kaptak helyet. Műtárossá választották Ács Ferenc kolozsvári festőművészt és Kun Béla tisztviselőt (utóbbi szerepéről még szó lesz).

Közben lázasan folyt a tárlat rendezése. A vármegyeház tágas dísztermét (az Alpár Ignác tervezte monumentális tornyos épületben) vörösesbarna drapériával vonták be, hogy elhelyezhessék a kiállításra leérkezett 178 festményt és

ve, miként a MIÉNK tárlatának, ennek a bemutatkozásnak is őszinte támogatója volt. A Művészház július 3-i matinéján *Festőművészek és a közönség* címmel tartott előadást.

A Művészház kiállított képei éppúgy megosztották a város tárlatlátogató közönségét, mint egy évvel korábban a Bölöni szervezésében látottak. Üdvözlő melléállásokból és elutasításokból szervezőknek és kiállítóknak egyaránt bőven kijutott. Miközben a vásárlások – ha nem is voltak jelentősek – sem maradtak el.

Nagyvárardon teljesen a kolozsvári minta szerint mutatkozott be a Művészház. A kiállítást itt is megelőzte a szervezet pártoló tagjainak toborzó gyűlése,

Csoportkép a 20. század elejéről: Teleki Domokos, Teleki Géza, Bánffy Judit, Bánffy Zsuzsanna – a Joánovics Testvérek felvétele, Kolozsvár

grafikát. Június 25-én Teleki Géza üdvözlő szavai után a tárlatot három hétig (július 17-ig) lehetett megtekinteni.

A nagyszámú festmény között voltak klasszikus-muzeális darabok is, s néhány alkotó, mint Rippl-Rónai József, Ferenczy Károly, Iványi Grünwald Béla, Fényes Adolf, Kernstok Károly színvonalas művekkel volt jelen az alulrepresentált Szinyeivel és Mednyánszkyval szemben. A nagyváradi művészközösséget Tibor Ernő és Balogh István képviselte, a kolozsvárit a plein air festészet erdélyi úttörője, Ács Ferenc. Dr. Lukács Hugó, Ady egykori kolozsvári kezelőorvosa, a modern művészet elkötelezett hí-

melyet augusztus derekán tartottak. Ugyanakkor szállították át a kiállítás képeit is, kivéve az eladott munkákat. Az új helyszínen azután kiegészült az anyag Gulácsy Lajos műveivel, majd még a megnyitás után Egry József néhány képével. Bemutatták a gödöllőiekhez tartozó Remsey Jenő nagyméretű, 2x2 méteres kartonját, melyet a Körös-parti városban Darvas Imre Rimanóczy utcai palotájának falképehez készített.⁹

A tárlatot Hlatky Endre Bihar megyei főispán nyitotta meg. Látogatottságát fokozták azok a matinék, melyeken a Holnap köréhez tartozó Juhász Gyula, Emőd Tamás és Dutka Ákos lépett föl.

Bizalmi válság, fedezetlen ígéretek

■ A Művészház életét kísérő viharoknak legfőbb okozói – a művészkлубuk kártya-
botránnyai mellett – a beváltatlan fogadko-
zások voltak.

Gyanút keltett néhányakban már a kezdetektől az a felelőtlen kecsegtetés, amely a pártoló tagok toborzását kísérte. Ezek szerint minden tag, aki évi 20 korona tagsági díjat fizet, részt vehet az egyesület szervezte évenkénti sorsolásban. „Az egyesület – hangzott el a rózsaszínű ígéretekben – annyi műtárgyat sorsol ki, hogy minden tagra feltétlenül jut minden évben egy nyereménytárgy. A legnagyobb nyereménytárgy értéke 1000 korona, de a legkisebb nyeremény értéke is meghaladja az évi tagdíjnak legalább is kétszeresét. [...] A Művészház tagjai az évi 20 kor. tagsági díjért a nyereményműtárgyon felül még ingyen kapják a Modern Művészet¹⁰ című illusztrált folyóiratot is.”¹¹

Nyilvánvaló, hogy mindez betarthatatlan volt. A tagság hiába várta az ígéretek honorálását. Márpedig nem kevés ember érezte úgy, hogy csupán áltatták és becsapták. Kolozsvárt 218 tag lépett be a Művészházba, Nagyváradon 230. Kolozsvári lapok 1910. szeptember végén adtak hírt arról, hogy „Rózsa Miklós és Kónyay Elemér magánvállalkozása” miatt, elszámolási ügyekért rendőrségi vizsgálat indult a szervezet ellen.¹² Felerősödtek azok a vehemenciák, melyek már a kiállítás fogadtatásakor a konzervatív körök részéről megnyilvánultak. Érveikben sajátos módon a modern művészet elutasítása egybefonódott a szervezők elmarasztalt etikátlanságával és egyben a társadalmi progresszió és a föllendülés korába lépett szocialista mozgalom és munkásvédelem iránti ellenérzésekkel. Olyan vádak hangzottak el, hogy a Művészház szervezői az arisztokrácia jóindulatával visszaéltek, őket is becsapták, alantas érdekeik hálójába fogták. Folytatódott a megideologizált érvelések, melyek a modern művészetet Ady és „a Holnaposok ostoba költészetével” azonosították, és mindazok szemlé-

letével, kiknek „egész szellemi táplálékuk a »Népszava« és ponyva füzetekinek olvasásában áll.”¹³ Józan hangok, így a Lukács Hugóé is, elvesztek ebben a csatazajban. A MIÉNK-kel ellentétben a Művészház botránnya olyan municiót adott a konzervatív „moha lovagoknak”, mellyel szemben tehetetlenek voltak.

Kun Béla személye, bár csupán közvetett utalás történt rá, maga is a sebben maradt szálfka volt. Kunt, a Tanácsköztársaság későbbi vezérért Bölöni Györgytől örökölte meg a Művészház. Bölöninek diák-társa volt a zilahi Wesselényi Kollégiumban, és kolozsvári újságíróskodása idején is jó szervezőképességével kapcsolódott be a MIÉNK-kiállítás előkészületeibe.

A szocialista pártfunkcionárius még látványosabban szorgoskodott a Művészház ügyeiben. Amellett, hogy egyik műtárosa lett az egyesület kolozsvári szervezetének, az alakuló ülés jegyzőkönyvét is ő vezette.

A Kolozsváron, Nagyváradon, Pesten, majd ismét Kolozsváron újságíróként működő Kun már túl volt a szegedi börtönben letöltött államfogház-büntetésén, melyet a hatóság elleni erőszakra felbujtás miatt kapott. Azt pedig szintén senki nem tudta, hogy a kolozsvári Munkásbiztosító Pénztárnál betöltött hivatalnoki állása voltaképp függetlenített szocdem pártmunkási státust jelentett.¹⁴ Terjesztette a *Népszavát*, maga is írt a lapba. Mindez bőven elég is volt az ellenérzésekhez. Csak megtette azután elutasíttóságát nevezetes botránnya, sikkasztása a Munkásbiztosító Pénztárnál. Erre a kínos ügyre már csupán visszavetődött korábbi közéleti szereplése. Elfedett mindent a fenyegető háború forgószela. 1914 júliusát írták. Kun Béla úgy úszta meg a börtönt, hogy nyomban jelentkezett a frontra.

Visszatérve a Művészház bizalmi válságához, a nagyváradai bíróságon 1913-ban tárgyalásra került per fedte föl a beváltatlan ígéretek elvarratlan szálfkait. Lengyel Zsigmond neves váradai ügyvéd, a pártoló tagok egyike beperelte az egyesületet. A sürgető levelekre ugyanis a tagok még választ sem kaptak. Az egyesület vezetői erre azt találták ki, hogy a nyere-

ménysorsolás eredményét közzétették, de azzal a feltétellel, hogy azokat csak az kaphatja meg, aki a tagdíjhátralékát kifizeti. Ezt a taktikát a 218 kolozsvári taggal szemben már 1910 decemberében kipróbálták. Lengyelnek végül is küldtek egy aláíratlan, értéktelen valamit, s az ügyvéd, beleunva a huzavonákba, már feladta volna a pert. Erre viszont az egyesület maga kérte a folytatást, elérve a „fővárosi illetékesség” kimondását.¹⁵ Ez a jogi csavaratosság azt jelentette, hogy minden elégedetlenkedő csakis budapesti bíróságon sérelmezheti károsodását. Márpedig ki lenne az – s ezt tudták jól az egyesület vezetői –, aki vidékről Budapestre utazva, költségekbe verve magát, ilyen dolgokért pereskedni kezdene.

Kemény és kegyetlen dolgokat írtak le akkoriban az egyesületről. „Valóban – olvasható a *Nagyvárad* *Napló*ban –, a magyar művészi életet a Művészház vigéceinél jobban senki sem kompromittálhatta volna.”¹⁶ Mennyi volt ebben Rózsa Miklós része és mennyi a munkatársaié, ma már nehezen kideríthető. Rózsa Miklós mellett szól, hogy Teleki Géza nem vált el tőle engesztelhetetlen haraggal.

A Művészház 1910-es kiállításait nem követték újabb csoportos erdélyi tárlatok. Érintkezési pontok azonban maradtak az erdélyi vagy partiumi részekkel.

A Holnaposok köréhez tartozó nagyváradi Tibor Ernőnek az 1910. év őszén szervezett az egyesület Budapesten önálló tárlatot.

Mindennél meglepőbb viszont, hogy a festő Nagy Istvánnak a marosvásárhelyi Kultúrpalotában az 1914-es év elején megnyílt kiállítását szintén a Művészház védnökségével szervezték, éspedig az egyesület két vezetőjeként említett (!) Teleki Géza és Kernstok Károly közreműködésével.

Epilógus egy mecénási pályához

■ Történelmi vízvázalstón vonult vissza Teleki Géza a közélettől. Ő, akiben valóságos apostolt láttak a festők, és aki a Nyolcak mellett is bátran kiállt, megkeseredett lélekkel és csalódottan távozott a művészeti mozgalmak színteréről. Rövi-

desen kézhez kapta a behívóját, és végigküzdötte a világháború frontjait.

Amikor hazatért, minden megváltozott körülötte; a régi világ felismerhetetlen arcot öltött. Birtokainak nagy része az erdélyi magyarságot végtelen visszaélésekkel sújtó román földreformnak esett áldozatul. Megszűntek a lóversenyek, a nagy vadászatok is a rokon kör részvételeire szűkültek le. A megélhetés gondjai neheztedtek az ő családjára is, különösen azután, hogy egy szerencsétlen üzleti vállalkozás maradék vagyonát is erősen megtépázta. Amire korábban soha sem gondolt, kiállításra szánt képeinek eladásával könnyítette anyagi helyzetükön.

Érdeemes idézni itt az erdélyi sajtóban Teleki 1930-as kolozsvári kiállítása kapcsán azt a szépírói lendülettel fogalmazott, bizonyosan Kós Károlytól származó körmondatot, amely tömören diagnosztizálja egész pályáját. „Ha nem is tudnánk a művészetbarát arisztokrata életének szomorú romantikájáról, ha nem ismernék a háború előtti időkben a budapesti Művészház megalapításával s az akkor forradalmi festői irányok hozzáértő és ön-

Teleki Katus (Teleki Géza legidősebb leánya) lovon a zsuki kastély parkjában

feláldozó támogatásával szerzett érdemeit, s ha végül fogalmunk sem volna arról, hogy a kiállítás két termét megtöltő több mint hetven mű olyan festőé, aki az agrár-reform előtt mint többezer holdas nagybirtokos, a leggazdagabb életlehetőségek között úri szenvedéllyel áldozott a piktúra támogatásának, hogy azután most a mindenkire ránehezedett nehéz körülmények között az elkecseregés legkisebb póza nélkül fényűző fölött helyett kenyeret kérjen műzsájától, akkor is kiéreznénk témáiból, érdeklődésének irányából, képeinek stílusából, hogy olyan emberrel állunk szemben, akinek a művészet, műélvező vagy alkotó pillanataiban egyaránt legbelsőbb lelki ügye volt.”¹⁷

Kastélyok kifosztására, műtárgyak, képek kelet-európai szétszóródására jellemző, hogy Teleki Géza munkáiból csak egy-két festmény bukkant elő és az is a család Nyugaton élő rokonainál. Lehetetlen képet alkotni tehát arról, milyen modorban és hozzáállással festett; hatottak-e rá és miképpen a századelő modernjeinek képei, melyekért annyira lelkesedett. (A zsuki kastélyban is megfordult kiváló művészettörténésztől, Bíró Józseftől olvashatunk elismerő megjegyzést Teleki alkotói munkásságáról.)¹⁸

■ JEGYZETEK

1. Teleki Kálmán (Brüsszel) szíves közlése. – Lexikonok szerint születési helye Gernyeszeg, de ezt a marosvásárhelyi Állami Levéltárban őrzött anyakönyvekben semmilyen adat nem támasztja alá.
2. Az Országos M. Kir. Képzőművészeti Főiskola volt növendékeinek névsora az intézet alapításától (1871) kezdve az 1932/33-ik tanévig bezárólag. Bp., 1933. 102.
3. Az erdélyi közéletben tevékeny, az EMKE-ben is vezető szerepet vállaló gróf Béldi Ákos leánya. Házasságkötésük dátuma 1911. augusztus 30.
4. Marosi Ildikó: Örökbe hagyott beszélgetés gróf Teleki Mihállyal. Argumentum – Pallas Akadémia, Csíkszereda, 2004. 89–90.
5. Gróf Markovits Manó: Emlékezés Zsukra, 1905–1913. (Kézirat a szerző hagyatékában.)
6. Rippl-Rónai József: A zsuki kastély. Olaj, karton, 55,5 x 70 cm, j.b.l. Rónai, ltsz. 89.42 T
7. Murádin Jenő: Vadak a végeken. – A MIÉNK kolozsvári kiállítása 1909-ben. Korunk 2006. 4. 95–100.
8. A Művészház nagygyűlése és a vernissage. Ellenzék 1910. június 23. XXXI. évf. 142. 3.
9. Matiné a Művészházban. Nagyvárad Napló 1910. szeptember 4. XIII. évf. 206.
10. A Modern Művészet folyóiratot Rózsa Miklós, a Művészház igazgatója szerkesztette.
11. Magyar művészek Kolozsváron. Újság 1910. június 18. XII. évf. 146. 4.
12. A Művészház botránja. – A kolozsvári kiállítás háttere. Ellenzék 1910. szeptember 23. XXXI. évf. 217. 1–2.
13. L. Sipos Kamilló: Művészietlen „művészet”. Ellenzék 1910. július 1. XXXI. évf. 148. 3.
14. Borsányi György: Kun Béla – politikai életrajz. Kossuth Könyvkiadó, 1979. 26.
15. A Művészház üzérkedései a nagyváradai bíróság előtt. Nagyvárad Napló 1913. március 2. XVI. évf. 52. 5.
16. Uo.
17. (k.): Teleki Géza képkiállításán. Ellenzék 1930. október 21. LI. évf. 237. 2.
18. Bíró József: Erdélyi kastélyok. Bp., 1943. Reprint kiadás, é. n. 100.
19. Marosi Ildikó: i.m. 113.

Alakját néhány felvétel többnyire családi csoportképben azonosítható portré segít megidézni. Az egyikben bátyjával, az 1880-ban született Teleki Domokossal látható (mindketten elegáns öltönyben, zsirárdikalapban), a Bánffy lányok társaságában.

Az utolsó években már alig mozdult ki otthonából. Ismerőit is meglepte korai halála. 1937. október 29-én hunyt el Alsózsukon, nem egészen 58 éves korában. (Művészeti lexikonok sehol sem közlik halála dátumát.) Unokaöccse, a már idézett gróf Teleki Mihály emlékezett a temetésére. „Négyökrös szekér hozta fel ide a koporsóját (a gernyeszegi dombon álló Teleki-kriptához), szarvukon fekete kendő...”¹⁹

A család története néhány adattal kiegészíthető. Teleki Géza és Béldi Margit leánya az 1918-ban Budapesten született Teleki Ella 1940. július 27-én John Dickinsonhoz, az angol titkosszolgálat közép-európai szervezőjéhez ment férjhez (elhunyt Baden-Badenben 2004-ben). Egyetlen fiuk, John Michael Dickinson (szül. 1943-ban) Luxemburgban él. Tőle (a magyarul jól beszélő unokától), valamint Teleki Kálmántól (Brüsszel) és Teleki Júliától (Bajorország) kapott fényképek segítene a század eleji családi miliőt felidézni.